

ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების მიზნები და მიმართულებები

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II მიღბოები სოფლის მეურნეობის აღორძინებისადმი

პატა კოლუაშვილი, სტუ-ს პროფესორი

XX

ამ ნაშრომში შევეცადე გადმომეცა ძირითადი პრინციპები საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის და პირადად მისი საჭისმპყრობელის საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია მეორის მიდგომისა საქართველოს სოფლის მეურნეობის გაცოცხლების ამოცანისადმი.

ქართველი ერის ტრადიციული აგრარული კულტურა, როგორც ცნობილია, წინააზიურ კულტურულ სივრცეში ყალიბდებოდა. იგი სამართლიანად ითვლება უძველესი მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის განვითარების კერად. აქ თავდაპირველად შექმნილი მეურნეობისა და მეურნეობრიობის ფორმები, შემდგომში საფუძვლად დაედო ევრაზიის მთელ ტერიტორიაზე (სამხრეთ-აღმოსავლეთის გამოკლებით), მოგვიანებით წარმოშობილ აგრარულ სამეურნეო-კულტურული კომპლექსების სხვადასხვა ტიპებს, რომელიც ძირითადად მარცვლეული მეურნეობის, მევენახეობა-მეღვინეობის, მეხილეობის, სხვადასხვა სახეობის პირუტყვის მოშენებასა და მისგან მიღებული ცხოველური პროდუქტების მოხმარებაზე იყო დაფუძნებული.

ქართველი ხალხი ხორბალს იცნობდა ჯერ კიდევ ენეოლითის ხანაში და უკვე მოჰყავდათ ხორბლის რამდენიმე სახეობა („იფქლი“, „ასლი“, „დიკა“, „მახა“, „ხანდური“, „დოლი“, „ხულოგო“). ხორბლის ამგვარი დიფერენცირებული სახეობრივი სახელწოდება არც ერთი ქვეყნის ხალხს არ გააჩნია, რაც იმის დამადასტურებელია, რომ ხორბლის კულტურულ სახეობათა ფორმირებაში ქართველმა ერმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო. აკადემიკოს ნ. ვავილოვის აზრით, ხორბლის ფორმათა წარმოქმნაში საქართველოს განსაკუთრებული ადგილი უკავია.

სადღეისოდ მსოფლიოში აღწერილი და რეგისტრირებულია ხორბლის ბოტანიკურ გვარში შემავალი 23 კულტურული და 4 ველური სახეობა. ამათგან საქართველოში წარმოდგენილია 14 კულტურული

სახეობა. გარდა ამისა, ქართული ხორბლის სახეობებისაგან მიღებულია კიდევ 4 კულტურული სახეობა, რაც, ერთად აღებული, შეადგენს ხორბლის გვარში შემავალ სახეობათა 65%-ს. ქართულ კულტურულ ხორბალთა შორის აღწერილია 150-ზე მეტი სახესხვაობა და ჯიშთა დიდი მრავალფეროვნება (160-მდე). მათ წარმოქმნას და ჩამოყალიბებას ხელი შეუწყო საქართველოს ბიოგეოკლიმატურმა მრავალფეროვნებამ, ქართველი კაცის გარჯამ, შემოქმედებითმა უნარმა და ხალხურმა სელექციამ. ქართველ ერს ხორბლის მოვლა-მოყვანის დიდი ისტორიული გამოცდილება აქვს.

საქართველოში 500-ზე მეტი ვაზის ჯიშია აღრიცხული, კერძოდ, კახური – 80, ქართლური – 72, იმერული – 75, რაჭულ-ლეჩხუმური – 50, მეგრული – 60, გურული – 53, აჭარული – 52, აფხაზური – 58 და სხვ. საქართველოში 2.5-ჯერ მეტი ვაზის ჯიშია, ვიდრე აზერბაიჯანში (200), 5.5-ჯერ მეტი, ვიდრე სომხეთში (90), 2.5-ჯერ მეტი, ვიდრე შუა აზიაში (200), 3.5-ჯერ მეტი, ვიდრე დაღესტანში (150).

მეცნიერები ვაზის წარმოშობის ადგილად მცირე აზიასა და სამხრეთ კავკასიას მიიჩნევენ. შუამდინარეთში ვაზი მეორეული მოვლენაა. იგი აქ გავრცელებული უნდა იყოს სამხრეთ კავკასიიდან და ინდოეთიდან (მესუთე ათასწლეულში). აკადემიკოსმა გიორგი წერეთელმა ქართველური, სომხური და სემიტური ენების მონაცემთა შედარების საფუძველზე დაასაბუთა, რომ მთელ მსოფლიოში ქართულიდან გავრცელდა: „მაღალი სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მაჩვენებელი ისეთი სიტყვა, როგორიც არის ღვინო.“

მართალია, ქრისტიანობამ ცეცხლს მისცა ვაზისა და ღვინის წარმართულ ღვთაებათა კულტები, მაგრამ თავად ვაზი ახალი რელიგიის, ქრისტეს სიმბოლოდ აქცია. ქრისტე გვმოდვრავს: „მე ვარ ვაზი

ჭეშმარიტი, მამაჩემი კი მევენახეა“, „მე ვაზი ვარ, თქვენ კი ლერწები“ (იოან. 15.1.5.6). ვაზი ქართველ კაცს „სიცოცხლის ხედ“ მიაჩნდა. ყურძნის წვეწვს ქართველები მიიჩნევდნენ წმიდა სასმელად.

ქრისტიანობა ხომ უპირველესად გავრცელდა იმ ქვეყნებში, სადაც მევენახეობა იყო განვითარებული; ამიტომ ქართველობამ უყოყმანოდ მიიღო პურიტა და ღვინით ქრისტიანული ზიარების საიდუმლო. ამასთან მეღვინეობასა და ქართულ სუფრას შეუნარჩუნა განსაკუთრებული დატვირთვა. ქრისტიანობას სასიკეთოდ შეერწყა უძველესი ქართული ტრადიციები და წარმართულ ჩვეულებათა ის ღირებულებები, რომლებიც ეროვნულ ინტერესებს გამოხატავდა. ქრისტიანობა იქცა ქართული ზნე-ხასიათის საყრდენ ღერძად, რომლის ირგვლივ ბრუნავს ჩვენი ეროვნული ცნობიერება. ამიტომაც ილია ჭავჭავაძე ბრძანებდა: „ქრისტიანობა, ქრისტეს მოძღვრების გარდა, ჩვენში ჰნიშნავდა მთელის საქართველოს მიწა-წყალს, ჰნიშნავდა ქართველობას. ქართველი და ქრისტიანი ერთსა და იმავე მნიშვნელობის სიტყვები არიან... ქრისტიანობა პოლიტიკური ქვითკირიც იყო საქართველოს მრავალ ნაწილების გასაერთიანებლად და შემოსაკრებად. ერთობა სარწმუნოებისა ერთობას ერისას მოასწავებდა.“

წმინდა ნინოს ვაზის ჯვრით ხელში შემოსვლა საქართველოში დასტური იყო იმისა, რომ მან იცოდა, რაოდენ მაღალგანვითარებულ (იგულისხმება მევენახეობა) ქვეყანაში შედიოდა განმანათლებელი. რაც შეეხება ქართულ საგალობელს „შენ ხარ ვენახი, ახლად აღყვავებული, მორჩი კეთილი, ედემში დანერგული...“ (მეფე დემეტრე პირველი), მან საუკუნეებს გაუძლო და ერის მუსიკალური საგანძურის მშვენიერებას წარმოადგენს.

* * * *

ილია ჭავჭავაძე წერდა, „ჩვენებური გლეხი ბინადარი კაცია, საცა დაბადებულა, იქ მკვიდრად ფეხმოკიდებულია და ღრმად ფესვგადგმული. იგი თავის მამა-პაპეულ ბინაზედ დამოკიდებულია მარტო საეკონომიო ანგარიშით კი არა, არამედ სულითაც და გულითაც, ესე იგი ზნეობითაც შემსჭვალულია. მისი სოფელი სამკვიდროა, თვითონ „მკვიდრია“ თავის სოფლისა და სხვა თავ-მოსაწონებელი სახელი არ იცის“. ილიას თვალსაზრისით ქართველი გლეხის ზნეობრივ-ფსიქოლოგიურ სახეს მიწათმოქმედების გაძლოლის ეროვნული ტრადიციები და თავისებურებები აყალიბებდა. სწორედ ამიტომ გაიხადა ილიამ სოფლის მეურნეობა ეროვნული ცხოვრების ალორძინების პროგრამის ეკონომიკურ საძირკვლად.

როგორც ილია მართლისათვის, ასევე საქართ-

ველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ილია მეორისათვის ქვეყნის ეკონომიკური და სულიერი განვითარება ეროვნული მეობის საერთო ფესვიდან ამოზრდილი ყლორტებია. ამ თვალსაზრისით, მიწის განცდა ქართველი კაცისთვის მისი საერთო მსოფლალქმის უშუალო გამოვლინებაა და სოფლის მეურნეობის გააზრებისა და მოწყობის ქართული მოდელის საწყისები სწორედ ქართველის ზოგადკულტურულ ვინაობასა და რაობაში უნდა ვეძებოთ.

ადამიანი ქმნილებათა გვირგვინია, სამყაროს მწვერვალია. ამას გვეუბნება ჩვენი სარწმუნოება და ამასვე გვეუბნება მეცნიერება. ადამიანი ვერ განიხილება, როგორც საშუალება რაღაც მიზნისთვის – იგი უნდა განვიხილოთ მხოლოდ, როგორც მიზანი. ეს არის ყოველივე მორალის პირველი საფუძველი (კანტი). გლეხის მოწოდება და დანიშნულება არ არის მხოლოდ ის, რომ მოხნას, დაბაროს, გასხლას, მოუაროს პირუტყვს, მოიყვანოს პური, მწვანელი, ხილი და ყურძენი. მისი პირველი დანიშნულება და მოწოდებაა ის, რომ იყოს – იყოს, როგორც ღირსეული, ჯანსაღი, ყოველმხრივ გამართული ადამიანი, შეიღების გამზრდელი და საზოგადოების გამოძევება. ქართველი გლეხკაცის მოწოდებაა, იყოს ქართველი ბავშვების გამზრდელი, ქართველი ერის ხერხემალი, საქართველოს დემოგრაფიის დამცველი, მისთვის ოფლისა და სისხლის დამღვრელი (ისევე, როგორც ყველა სხვა მოქალაქე) და საქართველოს მიწის ყოველი ცალკეული გოჯის შემნახავი, მილიონობით პოტენციური „სტუმრის“ პირისპირ. საქართველოს დიდ პატრიოტ პოეტს ჯერ კიდევ სამასი წლის წინ აქვს ნათქვამი საქართველოს თავზე ამოვარდნილი მძიმე ქარტეხილების ეპოქაში: „ოდეს წახდა გლეხკაცი, საქართველო დაბაბუნდა“.

ვისაც დღეს საქართველოს ეკონომიკის დაგეგმვა და მართვა ავალია, ამის დავიწყების უფლება არ აქვს. გლეხკაცი არის (და ყოველთვის იქნება, თუ მცდარმა ან დანაშაულებრივმა პოლიტიკამ არ შეუშალა):

- სოფლის, როგორც საზოგადოებისა, ერისა და ეკონომიკური ფუძე-ერთეულის, მოსახლე და შემნახავი;
- (სასაზღვრო ზონებში) ტერიტორიის გულით მონდომებული დამცველი;
- ნატურალური პროდუქციის ხარისხსა და რაოდენობაში გულწრფელად დაინტერესებული მეურნე;
- შთამომავლობის მრავალრიცხოვნებასა და მაღალხარისხოვან აღზრდაში დაინტერესებული მეოჯახე;
- ქვეყნის კეთილდღეობასა და ძლიერებაში ასევე

გულწრფელად დაინტერესებული მოქალაქე.

ამისათვის მას სჭირდება:

– თავისი ოჯახის სავსებით დამაკმაყოფილებელი უზრუნველყოფა;

– ურბანულთან მაქსიმალურად მიახლოებული ცივილიზაციური ცომფორტი;

– ურბანულთან მიახლოებული განათლების საშუალება ბავშვებისათვის;

– გონივრული ხარისხი დამოუკიდებლობისა ეკონომიკურ პარტნიორობთან საქმიან ურთიერთობაში;

– თავისი შთამომავლობისათვის ფართო (გეოგრაფიულად და სოციალურად) პერსპექტივის იმედი.

უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორისათვის ცნობილია, რომ სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს არა მხოლოდ ქვეყნისა და გლეხკაცის ეკონომიკურად გაძლიერების წყაროს, არამედ ქართველი ერის სამეურნეო ცხოვრების წესისა და კულტურის ორგანულად განუყოფელ ნაწილსაც, ბუნებრივად მისადაგებულს ქვეყნის ისტორიულ მხარეებთან. ამ ფონზე რაოდენ სამწუხაროა, რომ დღეს, არც თუ იშვიათად, ლაპარაკი გვიწევს არა თუ ტრადიციული დარგების შემდგომ განვითარებასა და რაციონალურ შეთანაწყობაზე, არამედ რიგი მათგანის (მეაბრეშუმეობა, მეჩაიეობა, ეთერზეთები, მეფუტკრეობა, მეცხვარეობა და სხვ.) შენარჩუნებასა და გადარჩენაზე.

ილია მეორე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს საქართველოში მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციების შენარჩუნებას, მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევების გათვალისწინებით სახავს ქვეყნის განვითარების გზებსა და საშუალებებს. „საქართველო მხოლოდ მაშინ გადარჩება და დაიმკვიდრებს ღირსეულ ადგილს მსოფლიოში თუ ის, თავის ტრადიციებზე დაყრდნობით, შექმნის თანამედროვე ტექნოლოგიებსა და მიღწევებზე დაფუძნებულ სახელმწიფოს“ – მიმართავს მრევლს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია მეორე.

* * * *

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის თვალსაზრისით, ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრების ძირითადი წარმმართველი დარგი – სოფლის მეურნეობა – თავისი პრობლემებით ყოველთვის უკავშირდება ქართველი ერის სულიერი და მატერიალური ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს სფეროებს. ამიტომ, ეროვნული ტრადიციების შენარჩუნებისათვის ბრძოლაში ილია მეორე დიდ ფუნქციას აკისრებს სოფლად ყოფა-ცხოვრების განვითარებას, გლეხკაცის ადგილზე დამაგრებას, მისთვის ცხოვრების მისაღები პირობების შექმნას, შემოსავლების ზრდას, მთისა და მთისწინეთიდან მოსახლეობის მიგრაციის შეჩერებას. ღრმად სწამს, რომ საქართველოს მთი-

ანეთში მეცხოველეობის განვითარება ქვეყნის ერთ-ერთი მთავარი სასიცოცხლო არტერიის – მთისა და მთისწინეთის აღორძინებისა და თავდაცვის უპირველესი პირობა იქნება. მოგვიწოდებს ახალგაზრდობისაგან დაცლილი და მოხუცების ანაბარა მიტოვებული სოფლის მხარდაჭერისა და აღორძინებისაკენ. სწორედ ამის გაცნობიერებამ ათქმევინა უწმიდესსა და უნეტარესს: „მიხედეთ მიწას; მიწა დაგაპურებთ და გაგათბობთ თქვენ. ბუნებასთან კავშირი აჯანსაღებს კაცის სულსა და სხეულს. ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რომ შეიცვალოს ჩვენი დღევანდელი ყოფა, ამაღლდეს ზნეობა, ამუშავდეს ჩვენი წარმოებები, აყვავდეს სოფლის მეურნეობა.“

* * * *

უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორე ქვეყნის სოფლის მეურნეობის დღევანდელ მდგომარეობას საგალალოდ მიიჩნევს, გასაკეთებელს კიდევ ბევრს ხედავს და მოგვიწოდებს: „საქართველო ყოველთვის იყო და კვლავაც უნდა გახდეს ვაზისა და ხორბლის ქვეყანა. ის მდგომარეობა, რაც ამ კულტურების მიმართ დღეს არის, დამღუპველია, როგორც სულიერი, ისე მატერიალური თვალსაზრისით. ჩვენი წინაპრებისთვის ღვინო და პური, გარდა თავისი ჩვეულებრივი მნიშვნელობისა, მაცხოვრის ხორცისა და სისხლის სიმბოლოს უკავშირდება და, ამიტომაც ქართველ გლეხს მათდამი ყოველთვის განსაკუთრებული დამოკიდებულება ჰქონდა და განსაკუთრებულადაც უვლიდა; და ეს უნდა აღდგეს.“

სამწუხაროდ, დღესაც, აგრარული ურთიერთობები ვერ უზრუნველყოფენ საქართველოს სოფლის მეურნეობის ძირითადი პროდუქტების – პურისა და ღვინის – შეუფერხებელ წარმოებას, მათი გაძნელებული რეალიზაციის გამო. ვაგლახ! ეს პრობლემა ისევ გადაუჭრელია.

* * * *

ილია მეორე ბრძანებს: „ჩვენ სული უნდა ვყოთ ტაძრად, გული კი, – სანთლად წინაშე ღვთისა, რადგან მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება დავინახოთ „გზა, ჭეშმარიტება და სიცოცხლე“. ჭეშმარიტების გზა სინერგიას, ანუ უფლისა და ადამიანის ნების გაერთიანებას.

ბოროტების საწყისი ადამიანის ცოდვილ ბუნებაშია. იგი წარმოიშვება ადამიანის თავკერძობისა და სიძუნწისაგან. სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის შედეგად საყოფაცხოვრებო კომფორტის ზრდამ და პიროვნების კულტურულ ამაღლებასთან ერთად მისმა ნიველირებაამაც, კულტურის ტექნიზაციამ, საერთო ეკოლოგიურმა კრიზისმა და პიროვნების სტანდარტიზაციამ გამოიწვია ინდივიდუალიზმისა

და ეგონიზმის ზღვარგადასული ზრდა.

მეოცე საუკუნის 70-80-იან წლებში გამოჩნდა, რომ პროგრესის ევროპული ტრადიციული მოდელი, – წარმოების განუსაზღვრელი ზრდა და ბუნებრივი რესურსების დაუნდობელი ექსპლუატაცია, – სრულებითაც არ ყოფილა სანუკვარი გზა, პირიქით, წარმოიშვა „რისკის საზოგადოება“, სადაც ადამიანთა ჯანმრთელობას, ბედნიერებასა და თავისუფლებას ემუქრება სწორედ ის საშუალებები, რომლებიც გამოგონილი იყო მათი კეთილდღეობის უზრუნველყოფისთვის. პრობლემის დასაძლევ ჰუმანურ ღონისძიებათა განხორციელებას უპირისპირდება კერძომესაკუთრული ეგონიზმი, იქმნება ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საეჭვო ხასიათის ხელოვნური და სინთეზური საკვები პროდუქტები და საკვებ ანალოგებად წოდებული, მეცნიერების უახლესი მიღწევების ღონეზე პროგრამირებული საკვები ფალსიფიკატები. ხშირ შემთხვევაში, საკვები სუროგატებისა და ფალსიფიკატების წარმოება შედის სახელმწიფოთა ინტერესების სფეროში და სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის მოტივებით არის გამართლებული.

ღვინო და პური საკრალური საკვები პროდუქტებია, მათზე აუცილებელია მკრეხელობა. ქართველი კაცი ღვინის დაყენებას დიდი პასუხისმგებლობით ეკიდებოდა, ყურძნის მტევანს ალალი კაცის მარჯვენა უნდა შეჰხებოდა. მარანი წმინდა ადგილად იყო მიჩნეული, სადაც რელიგიური რიტუალებიც სრულდებოდა. ღვინო მხოლოდ ყურძნის წვენის დადუღებით მიიღებოდა და ამ წესის დაუცველობა წარმოუდგენელი იყო. ქართველი მევენახის სინდისი ზედაშეა, რომლითაც ინათლებოდა მათი შვილები, შვილიშვილები, შვილთაშვილები და თაობიდან თაობას გადაეცემოდა ღვინის დაყენების ქართული წესი: კახური (ჭაჭაზე სრული დადუღებით-ექსტრაქტული ღვინოები), იმერული (ჭაჭაზე დადუღების გარეშე-არაექსტრაქტული ღვინოები), რაჭული (ჭაჭაზე ნახევრად დადუღებით).

„ჩვენებური ღვინო მართალი ღვინოა, რაც ბუნებური ღვინისათვის საჭიროა, ჩვენც იმოდენად ვიცით, რამოდენადც ევროპელთა.“ – ბრძანებდა ილია ჭავჭავაძე. ქართული ღვინის უმთავრესი ღირსება „ბუნებრიობა“, მხოლოდ „ნატურალობა“.

უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორე გვმოდერავს: „ერს, ისევე როგორც პიროვნებას, აქვს ღირსების გრძნობა. ხშირია შემთხვევა, როცა ადამიანის მიწიერი კეთილდღეობა ღირსებაზე უარის თქმის შედეგია. მაგრამ ასეთი ქმედება მთელი ცხოვრების განმავლობაში მძიმე ტვირთად აწევს პიროვნებასაც და ერსაც და იწვევს მის სულიერ დეგრადაციას.

საზოგადოება, რომელიც ღირსების განცდას მოკლებულია, განწირულია გადაგვარებისათვის.“

დასავლეთის დემოკრატიის გამომხატველი ეკონომიკური სისტემა ძალზე მაცდურია და მისი ღირსება სათუთა. დასავლეთის დემოკრატია უნაკლოდ ვერ მივიჩნევთ, იგი მხოლოდ იმდენადაა საინტერესო, რამდენადაც ტოტალიტარული სისტემის ალტერნატივაა. „მესამე სამყაროში“ შიმშილისა და სიღარიბის პასუხისმგებლობა ჩრდილოეთს ეკისრება. განვითარების პოლიტიკა იმპორტული ბარიერების ან არაკონტრიბუციუმი საკრედიტო განაკვეთების ზრდის მეშვეობით სამხრეთის არასაკმარისად ელასტიკური აზროვნების მქონე ნაკლებ განვითარებულ ქვეყნებს გაცილებით უფრო მეტს ართმევს, ვიდრე ისინი ღებულობენ დახმარების სახით საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან და მსოფლიო ბანკიდან.

თანამედროვე ეკონომიკური აზროვნება გამოძახილია გვიანდელი ფეოდალური ეპოქის სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის – მერკანტილიზმისა. მერკანტილიზმის დოქტრინის არსებითი ღებულებაა: „ყოველთვის უკეთესია საქონელი მივიყიდოთ სხვებს, ვიდრე ვიყიდოთ, ვინაიდან პირველ შემთხვევაში მიღებული იქნება განსაზღვრული სარგებლობა, მეორეს გარდაუვალი ზარალი მოჰყვება“.

ამ დოქტრინის მამოძრავებელი ძალა და ზნეობრივი კოდექსი იყო და არის ზღვარგადასული სიხარბე. მომხვეჭელობა-გამდიდრების წყურვილი თავისი ინტერესების სამსახურში აყენებს კაცთა მოდგმის მიერ შემუშავებულ იდეურ და ზნეობრივ ინტერესებს.

ამის შესახებ ილია მეორე წერს: „ისტორიის თანამედროვე ეტაპი მომხმარებლური საზოგადოების ღირებულებათა ზეობის დროცაა. მისთვის მთავარია მიწიერი კეთილდღეობა და არა სულიერი სიმდიდრე. ამიტომაცაა, გამართლება ეძებნება მატერიალური გამდიდრების ყველა საშუალებას. დღეს ბაზარზე საქონლისა და მომსახურების შეუზღუდავი წარმოება კი არა, ფული ბატონობს და თუ ეს მომხმარებლური პროცესი დროზე არ შეჩერდა, საზოგადოება კატასტროფის წინაშე აღმოჩნდება.“

„მეტი გაყიდე, ნაკლები იყიდეს“ პრინციპი უშუალოდ დაკავშირებულია პროდუქციის კონკურენტუნარიანობასთან. „მეტი გაყიდე“ ნიშნავს ბაზარზე გატანილ საეჭვო სახმარი ღირებულების პროდუქციას, რომელიც არ გულისხმობს სამომხმარებლო თვისებებიდან უმთავრესს – უვნებლობასა და ეკოლოგიურობას. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ხარისხის შეფასებისას ქიმიურ, ბიოლოგიურ-ფიზიოლოგიურ თვისებებთან შედარებით მრავალი ქვეყნის მეწარმე უპირატესობას ანიჭებს ესთეტიკურ-ეკონომიკურ

მოთხოვნებს. სასურსათო საქონლის ღირებულების შემცირება ყველაზე უკეთეს შემთხვევაში ხდება სახმარი ღირებულების „კოსმეტიკით“, რაც ადამიანის ჯანმრთელობის გაუარესების ფონზე მიმდინარეობს. ამგვარი მასობრივი მოხმარების პროდუქცია – რიგი საკვები, სამკურნალო პრეპარატები, კოსმეტიკური საშუალებანი და ბავშვთა სათამაშოები – ზოგ შემთხვევაში შეიცავენ ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მეტად საშიშ ნივთიერებებს. გავიხსენოთ ახლახან მეტად გახმაურებული ფაქტი – ბავშვთა ჩინური სათამაშოები ან სედატიური მოქმედების ფრანგული წარმოების პრეპარატი „თალამიდი“. იგი რეკომენდებული იყო გვერდითი მოვლენების არმქონე პრეპარატად, სინამდვილეში კი წარმოადგენდა ძლიერ მუტაგენს. ადამიანის გენეტიკურ უსაფრთხოებაზე მუქარა კატასტროფულად იზრდება. ეს გარემოება საგანგაშოა.

მოსავლიანობის გაზრდის მიზნით ჰერბიციდების, სხვადასხვა აეროზოლების, მინერალური სასუქების არარაციონალური გამოყენებით ირღვევა ეკოსისტემა, შესაბამისად, ადამიანი იღებს საეჭვო ღირსების საზრდოს. ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საეჭვო ხასიათის სინთეზური საკვები პროდუქტები, საკვები ანალოგები, გენეტიკურად მოდიფიცირებული ბოსტნეული და კვების მრეწველობაში არასტანდარტული ტექნოლოგიების დანერგვა საშიშროებას უქმნის ადამიანთა მოდგმას.

მალეფუჭებადი სურსათის შენახვით ან არაეკოლოგიური ტექნოლოგიებით გამოწვეული ზარალის აღმოსაფხვრელად, მსოფლიოს ყველა ქვეყანას შეაქვს საკვებში სხვადასხვა სახეობის ნივთიერება. სადღეისოდ ევროკავშირის სათანადო სამსახურების მიერ ნებადართულია 296 სახეობის შემავსებელი, ყველა მათგანი ჯანმრთელობისათვის პრაქტიკულად უვნებელ ნივთიერებადაა მიჩნეული, მაგრამ არ გამოირიცხავენ მომხმარებელთა მხრივ გარკვეულ რისკს. არ არსებობს შეფასების უზრუნველყოფის სრული გარანტია, ამიტომ პროდუქციის მიმზიდველი გარეგნული სახე და საგემოვნო თვისებები არ ნიშნავს მომხმარებლის ჯანმრთელობაზე ზრუნვას. ამ მხრივ ევროსაბჭოს კანონმდებლობა უფრო მეწარმის ინტერესებს იცავს, ვიდრე მომხმარებლისას.

ეკოლოგიურად სუფთა სურსათის წარმოება და მოხმარება მიუთითებს ამა თუ იმ ქვეყნის არა მარტო ეკონომიკის მიღწევებზე, არამედ საზოგადოების კულტურისა და ჰუმანიზაციის მაღალ დონეზეც.

საკვებში ხელოვნური არომატიზატორების და სინთეზური სურნელოვანი ნივთიერებების მასობრივმა გამოყენებამ ადამიანის სენსორიკაზე შეუქცევადი გავლენა უკვე მოახდინა. ქალაქელის სენ-

სორული შეგრძნებები (ყნოსვა, გემო და არა მარტო ესენი) გაცილებით უფრო დაჩლუნგებულია, ვიდრე სოფელში მცხოვრების. ეს უდავოდ გამოწვეულია ხელოვნურად არომატიზებული საკვები პროდუქტების უპირატესი მოხმარებით.

კათოლიკოს-პატრიარქი ილია მეორე წერს: „მსხვილ ტრანსნაციონალურ კომპანიებს, რომლებიც დაინტერესებული არიან, რომ ხელოვნური მეთოდებით (გენური ინჟინერია, შხამქიმიკატები, მცენარის ზრდის სტიმულატორები და ასე შემდეგ) მიღებული საკუთარი ჭარბი პროდუქციისათვის გასაღების ბაზრები გააფართოვონ და სხვა ქვეყნებში ადგილობრივი ბუნებრივი პროდუქციის წარმოება შეაფერხონ, სურთ, საქართველოც თავიანთი გავლენის სფეროდ და მათი სურსათის იმპორტზე დამოკიდებულ ქვეყნად გადააქციონ; მით უმეტეს, რომ აქ ხალხის დაბალი მსყიდველუნარიანობის გამო იაფფასიანი, უხარისხო ნაწარმის გასაღება პრობლემას არ წარმოადგენს. ამ ტენდენციას ჩვენი პოზიცია და ინტერესები უნდა დავუპირისპიროთ ... თვით მოსახლეობასაც შეუძლია ზომების მიღება, – მან უარი უნდა თქვას ჯანმრთელობისათვის მავნე პროდუქტიაზე, თვითონ უნდა დაიწყოს მიწის დამუშავება და შექმნას მცირე საწარმოები... მითუმეტეს, რომ მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისიც აქეთ გვბიძგებს, რადგან მისგან გამოწვეული დეფიციტი, პირველ რიგში, ალბათ, საკვებ პროდუქტებს შეეხება... საერთაშორისო ბაზარს უნდა შევთავაზოთ ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის პროდუქცია, რომლის საწარმოო ბაზა საქართველოს მთელი მთა და მთისწინეთია. ეს დიდ მოგებას მოუტანს ხალხს და ააღორძინებს ქართულ სოფელს. საქართველოს დიდი პოტენციალი აქვს ეკონომიკის და, მით უმეტეს, მცირე და საშუალო ბიზნესის აღორძინებისათვის. სხვაზე რომ არაფერი ვთქვათ, ადრეც არაერთხელ აღვნიშნეთ, რომ ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის ნაწარმი თუ მათი გადამუშავებით მიღებული კვების პროდუქტები სერიოზულ შემოსავალს მოუტანს ქვეყანას, ოღონდ აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან დახმარება სუბსიდიების და გრძელვადიანი კრედიტების სახით“.

ილია მეორის მოწოდებასთან დაკავშირებით შეიძლება ვთქვათ, რომ ამჟამად დედამიწაზე არ არსებობს და, ალბათ, არც უახლოეს პერიოდში გამოინახება სასურსათო უზრუნველყოფის გლობალური პრობლემის გადაწყვეტის უნივერსალური მექანიზმი (მოდელი). ჩვენი აზრით, ამ პრობლემის სიმძიმე დღესაც და მომავალშიც, ეროვნულ (ქვეყნის) დონეზე გადასაწყვეტი იქნება.

მისი უწმიდესობა და უნეტარესობა ილია მეორე

როცა ბრძანებს, რომ მოსახლეობამ უარი უნდა თქვას ჯანმრთელობისათვის მავნე პროდუქტიაზე, იგულისხმება, რომ უარი უნდა ვთქვათ ამგვარი პროდუქციის როგორც მოხმარებაზე, ასევე მის წარმოებაზე. საქართველოშიც იწარმოება ფალსიფიკატები, მათ შორის ღვინო. ნუ დავხუჭავთ თვალებს და ვაღიაროთ, რომ რუსეთში ექსპორტირებული ღვინის გარკვეული ნაწილი ფალსიფიკატი იყო, ხოლო მწვანილი ნიტრატების მაღალი შემცველობით ხასიათდებოდა.

საქართველოს გეოგრაფიული გარემო, მკვეთრად გამოხატული ვერტიკალური ზონალობა, განაპირობებდა მთისა და ბარის ეკონომიკური ზონების ფორმირებას, სოფლის მეურნეობის გაძლიერების სპეციფიკურ თავისებურებას, რომელიც ბუნებათსარგებლობის პრინციპებს, ნიადაგდაცვით მიწათმოქმედებასა და ბუნებრივ-კულტურულ მეცხოველეობას ეფუძნებოდა. ჩვენი საწარმოო მასშტაბების მქონე ქვეყანას ძირითადად ეკოლოგიურად სუფთა აგროპროდუქციით შეუძლია შეაღწიოს და დამკვიდრდეს ევროპულ ბაზარზე, რადგან, მისი მცირემიწიანობიდან გამომდინარე, აქცენტი უნდა გააკეთოს არა წარმოების მასშტაბსა და რაოდენობრივ მაჩვენებლებზე, არამედ სასურსათო პროდუქციის უსაფრთხოებასა და ხარისხობრივ მახასიათებლებზე. ჩვენ უნდა აღვადგინოთ და განვავითაროთ აგროეკოლოგიური წარმოების ტრადიციები და უნიკალური წესები, რომლებიც თანხვედრაში მოვლენ თანამედროვე ტექნოლოგიებთან. ეს საშუალებას მოგვცემს ვაწარმოოთ უხვი და ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქცია. ასეთი მიდგომა გამართლებულია, მით უმეტეს, რომ უნიკალური ბიოგეოკლიმატური პირობები და გარემო, ხალხის უნარ-ჩვევები და გამოცდილება, გეოპოლიტიკური მდებარეობა და სხვა ფაქტორების კომპლექსი, — ქმნის ქართული აგრარული მეურნეობის შედარებით უპირატესობას. ეს უპირატესობა, საქართველოს მთიანეთს აქვს.

* * * *

წმიდა ილია მართალი წერდა: „სამი ღვთაებრივი საუნჯე დაგვრჩა ჩვენ მამა-პაპათაგან: მამული, ენა, სარწმუნოება.“

ვაი-ვაგლანით დღემდე მოვიტანეთ სამივე.

როგორ მოუწაროთ მამული? დღეს, როცა მსოფლიოში მიმდინარე ინტეგრაციის და გლობალიზაციის პროცესებში მცირე სახელმწიფოებისათვის თავის დაცვის შესაძლებლობები კნინდება, რით დავუპირისპირდეთ ამას?

უწმიდესი და უნეტარესი ილია მეორე წერს: „სისტემური კრიზისის თავიდან აცილების მიზნით დასავლეთმა კურსი ეკონომიკის სფეროში სახელმ-

წიფო სექტორის შედარებით გაძლიერებაზე აიღო, რაც თავისუფალი ბაზრიდან უფრო რეგულირებად ბაზარზე გადასვლას გულისხმობს და, ბუნებრივია, ცალკეული სახელმწიფო ეფექტური მართვის ძიებას დაიწყებს. ჩვენ უნდა გამოვწვანოთ შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსასვლელი გზები.“

მთავრობის კომპეტენტურობა და აგროსასურსათო პროცესებში მისი ჩარევის ხარისხი, მიმართულება და დონე გადამწყვეტი ფაქტორია ქვეყნის შიშ-შილისგან გადარჩენაში დღეს და სამომავლოდ. საუკეთესო იქნება, საქართველოს მთავრობამ შექმნას აგრარული პოლიტიკის ეროვნული საბჭო, რომელიც შეიმუშავებს სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის სტრატეგიას სოფლის განვითარების პოლიტიკას, სამეცნიერო-კვლევითი და ინოვაციური საქმიანობის ხელშეწყობ პოლიტიკას, განიხილავს სხვა პრობლემურ საკითხებს, მიიღებს შესაბამის რეკომენდაციებსა და გადაწყვეტილებებს.

საქართველოს აქვს შესაბამისი ბიოგეოკლიმატური პირობები, აგრარული პოტენციალი (10-12 მლნ. დამიანის გამოკვების) და სხვა პირობები (მ.შ. გეოპოლიტიკური), რომლებიც აუცილებელია მოსახლეობის სასურსათო თვითუზრუნველყოფისათვის. საქართველოს აგრარული პოტენციალის ამოქმედება უნდა გახდეს სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის ძირითადი მიზანი, რომელიც უზრუნველყოფს აგრომეურნეებს საჭირო შემოსავლებით, ცხოვრების მისაღები დონით და პროდუქციის გაფართოებული აღწარმოებისთვის საჭირო რესურსებით და აგრომომსახურებით. ამასთან, გლეხებს უნდა მოეხსნათ ის პრობლემები, რომლებიც დაკავშირებულია მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებებით მომარაგების, ბაზარზე ფასების ტენდენციების განსაზღვრის, კრედიტის ხელმისაწვდომობის, წარმოებული პროდუქციის რეალიზაციის, გადასახადებისა და დაზღვევის საკითხებთან.

გლეხკაცს — ქართული მიწის მთავარ მეურვეს — ძალუძს ააყვავოს სოფელი და არა მარტო ქვეყანა გამოკვებოს, არამედ აგრეთვე სახელმწიფოს ძლიერებასაც საძირკველი ჩაუყაროს.

ამისთვის საჭიროა:

— მიწას მივუდგეთ არა მხოლოდ როგორც პროდუქციის წყაროს, არამედ როგორც მოსახლეობის შემნახავსა და გამხარებელს;

— სასოფლო-სამეურნეო მიწის გაყიდვა უცხოელებზე (მოქალაქეობის არ მქონე პირებზე) კონკურენტუნარიანი საქართველოს მოქალაქეობის გაჩენამდე უნდა უგამონაკლისოდ აღიკვეთოს (ქვეყნის ევროკავშირში გაწევრიანებამდე);

— ყველა საშუალებით (სახელმწიფოს ეს სა-

შუალედები მუდამ აქვს) უნდა შევქმნათ იაფი აგროსაკრედიტო სისტემა, სოფელი უზრუნველვყოთ იაფი სასოფლო-სამეურნეო საწვავით და განვითარებული საჯარო მომსახურებით (იაფი მელიორაციული და აგროტექნოლოგიები - მომსახურება);

– უზრუნველვყოთ გასარწყავებისა (რომელსაც ალტერნატივა არ გააჩნია აღმოსავლეთ საქართველოში) და დაშრობის სამუშაოების აქტიური წარმართვა (რათა თავიდან იქნას აცილებული მეორადი დატვაობების პროცესი კოლხეთში);

– გზა გავუხსნათ იჯარას (გრძელვადიანისა და გასხვისებადის ჩათვლით);

– უზრუნველვყოთ რაციონალურ ფარგლებში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის სახელმწიფო შესყიდვები;

– უზრუნველვყოთ იმპორტული (როგორც წესი, ეკოლოგიურად უკარგისი) პროდუქტის რეალური კონტროლი უვნებლობაზე;

– ალკვებით იმპორტზე დასპეციალებული მაფიური მონოპოლიზმი;

– ყველანაირად ხელი უნდა შეეწყოს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციას და ადგილზე გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნას;

– სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან შევქმნათ კოოპერაციის განვითარების ცენტრი, რომელიც შეიმუშავებს კოოპერაციის განვითარების ერთიან სტრატეგიას;

– უნდა დავადგინოთ და დავიცვათ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის აღწარმოებისთვის საჭირო საქონელსა და მომსახურებაზე ფასების პარიტეტი;

– შევქმნათ შეღავათიანი საგადასახადო და სადაზღვევო სისტემები სოფლის მეურნეობაში (რაც სახელმწიფოსთვის აგრეთვე სავსებით მისაწვდომია);

– შევქმნათ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარების, სალიზინგო საქმიანობის, თემის სამეწარმეო მობილიზაციის, საგირავნო და საგარანტიო ფონდები;

– ავადგინოთ სასოფლო-სამეურნეო წარმოებასა და აგრარულ მეცნიერებას შორის გაწყვეტილი კავშირი;

– ავალომინოთ საქართველოს მთიანეთი, როგორც ჯანსაღი და ქვეყნისთვის მიუცვლელი სამეურნეო ზონა. შევუქმნათ მთისა და მთისწინეთის მოსახლეობას ყოველმხრივი განვითარების პირობები;

– დავიბრუნოთ და ავითვისოთ როგორც ტრადიციული, ისე ახალი ბაზრები;

– უზრუნველვყოთ აგრომეურნეობისთვის მიწათმოქმედის სტატუსის მინიჭება და სათანადო რეგისტრაცია.

ეროვნული ბაზრის დაცვის მიზნით, საქართველომ უნდა გამოიყენოს ყველა ის ბერკეტი და მექა-

ნიზმი, რომელიც მას როგორც ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის (ვმო) წევრ ქვეყანას გააჩნია (უპირველესად ე.წ. დამცავი ღონისძიებები, რომლებიც გამოიყენება ისეთი სწრაფმზარდი იმპორტის მიმართ, რომელიც ზარალს აყენებს ადგილობრივ მწარმოებელს ან ქმნის ასეთი ზარალის მიყენების საფრთხეს, სეზონური ფასები და სხვა). ასევე, მთელი ყურადღება გადაიტანოს ადგილზე კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოებაზე.

ტყუილია, რომ საქართველოს მრავალდარგოვანი სოფლის მეურნეობას დღეს მრავალ მილიარდიანი ინვესტიცია სჭირდება, რადგან აგრარული სექტორი, როგორც დარგი, არ არის მზად მსხვილმასშტაბიანი ინვესტიციების მოზიდვისა და საჭირო პროექტების განხორციელებისთვის. იგი გადაუდებლად საჭიროებს დაქუცმაცებული სასოფლო სამეურნეო მიწის ფონდის კონსოლიდაციას (რადგან უკიდურესად დანაწევრებულ მიწაზე რაიმე პროგრესული ტექნოლოგიის დანერგვა, მოსავლიანობის ამაღლება და არსებითი ეკონომიკური შედეგის მიღება პრაქტიკულად შეუძლებელია) და სოფლად კოოპერაციული მოძრაობის სტიმულირებას.

ათმაგად ტყუილია, რომ სოფლად დასაქმებული უნდა იყოს მხოლოდ 2-3 პროცენტი მოსახლეობისა. სოფლად უნდა იცხოვროს იმდენმა ადამიანმა, რამდენსაც სოფელი სჭირდება თავის სარჩენად და გასახარებლად. დემოკრატიულ განვითარებულ ქვეყნებში ადამიანთა რაოდენობა, რომლებიც თავს ირჩენენ სოფლის მეურნეობით, როგორც წესი, ორჯერ და მეტად აღემატება იმათსა, ვინც უშუალოდ ხნავს, თესავს, სხლავს, თიბავს და ძროხას წველის. დღეს სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულთა ნორმატიული სიდიდე 450 ათასი კაცია, მომავალში იგი ეროვნული ეკონომიკის განვითარებისა და ქართული სოფლის სპეციფიკური თავისებურებების გამო, სასოფლო მოსახლეობის 15 – 20% ფარგლებში დარჩება (დაახლოებით 300 ათასი კაცი).

საქართველოს წინაშე დღეს უკვე არსებული გამოწვევები და მათი დაძლევის ამოცანები, რეალურად მოითხოვს, როგორც სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დარგობრივი სტრუქტურის გადახედვას (პრიორიტეტული დარგებისა და კულტურების განსაზღვრა. სოფლის მეურნეობის ისეთი დარგობრივი სტრუქტურის ჩამოყალიბება, რომელშიც წამყვანი და პრიორიტეტული ადგილი დაეთმობა სასურსათო ბალანსის ფორმირებისთვის საჭირო პროდუქტების წარმოებას), ასევე თითოეული დარგის საწარმოო და საექსპორტო პოტენციალის დადგენას და გამოყენების სოციალურ-ეკონომიკური მიზანშეწონილობის განსაზღვრას. გასაგებია, რომ დღეს არსებუ-

ლი სოფლის მეურნეობის დარგობრივი სტრუქტურის მოდერნიზაცია კონკურენტული უპირატესობის პრინციპის გათვალისწინებით ერთბაშად შეუძლებელია, მაგრამ ამ მიმართულებით მოძრაობის დაწყება, მეტად საჭირო და გარდაუვალი აუცილებლობაა.

* * *

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია მეორე ბრძანებს:

1. „საუკუნეთა მანძილზე ქართული კულტურა არაერთი უძლიერესი იმპერიის გავლენას განიცდიდა, მაგრამ ღვთის განგებითა და ჩვენს წინაპართა ძალისხმევით არასდროს დაგვიკარგავს თვითმყოფადობა“.

2. „საქართველო მხოლოდ მაშინ გადარჩება და დაიმკვიდრებს ღირსეულ ადგილს მსოფლიოში, თუ ის, თავის ტრადიციებზე დაყრდნობით, შექმნის თანამედროვე ტექნოლოგიებსა და მიღწევებზე დაფუძნებულ სახელმწიფოს.“

3. „ეფიქრობთ, მომავალმა თაობამ უმთავრესი ყურადღება უნდა მიაქციოს სამეცნიერო, კულტურულ და ეკონომიკურ სფეროს, რომ ჩვენი ქვეყანა სრულფასოვან სახელმწიფოდ იქცეს.“

4. „ჩვენი დიდი რესურსია ინტელექტუალური პოტენციალი. ქვეყანამ არ უნდა დაკარგოს ის სამეცნიერო მონაპოვარი, რაც მას გააჩნია.“

5. „თუ ადამიანში ქართული სულია, თუ მასში ქართული სული ჩქეფს და მას ქართველი წინაპრები ჰყავდა. იგი მოვალეა დაიცვას ჭეშმარიტი სარწმუნოება, რომელმაც გადაარჩინა საქართველო.“

6. „ჩვენი წინაპრები აგროვებდნენ სულიერ და ეროვნულ ფასეულობებს და ჩვენც უნდა გავაგრძელოთ ეს მამულიშვილური საქმე.“

7. „საერთაშორისო ბაზარს უნდა შევთავაზოთ ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის პროდუქცია, რომლის საწარმოო ბაზა საქართველოს მთელი მთა და მთისწინეთია. ეს დიდ მოგებას მოუტანს ხალხს და ააღორძინებს ქართულ სოფელს“.

8. „აუცილებელია, საშუალო და მცირე საწარმოთა დონეზე, მართვის სწორ სისტემაზე დაყრდნობით, მრეწველობის, სოფლის მეურნეობისა და გადამამუშავებელი დარგის სწრაფი განვითარება.“

9. „საქართველო ყოველთვის იყო და კვლავაც უნდა გახდეს ვაზისა და ხორბლის ქვეყანა.“

10. „მიხედეთ მიწას; მიწა დაგაპურებთ და გაათბობთ თქვენ. ბუნებასთან კავშირი აჯანსაღებს კაცის სულსა და სხეულს. ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რომ შეიცვალოს ჩვენი დღევანდელი ყოფა, ამაღლდეს ზნეობა, ამუშავდეს ჩვენი წარმოებები, აყვავდეს სოფლის მეურნეობა.“

წინ გვიდევს საქართველოს ეკონომიკის აღორძინებისა და განვითარების სათანადო არგუმენტებით

დასაბუთებული პროგრამა. უწმიდესისა და უნეტარესის ილია მეორის მიერ დასახული გზა, ეროვნული ცხოვრების აღორძინების პროგრამა ილია ჭავჭავაძისეული „უკეთესი ქვეყნის შენებისა“, მხოლოდ ერის ერთიანობითა და თანხმობითაა შესაძლებელი. როგორც გიორგი მთაწმინდელი ბრძანებდა: „ერთნებაობითა და თანადგომით“ ქვეყნის მართვა. ქართველ ხალხსა და ქართველ მეცნიერებს ძალუძთ ამ პროგრამის ხორცშესხმა. პროგრამის განხორციელებაში გადამწყვეტი როლი ქვეყნის მთავრობამ უნდა შეასრულოს სახელმწიფო მართვის უმაღლესი ბერკეტის – ინსტიტუციონალური რეგულირების პოლიტიკის გამოყენებით.

მხოლოდ ის ქმნის ისტორიას, ვინც მას თავად მოიცავს სულითა და გონებით. საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ყველგან და ყოველთვის არის ჩვენი ქვეყნის წარსული რაობის, ამ რაობის გამომხატველი უმთავრესი ღირებულებების მაცოცხლებელი აწმყოში, რათა ქართველმა კაცმა გლობალურად შემჭიდროებული და გართულებული სამყაროს ახალ შესაძლებლობებსა და მომხიბვლელ საშიშროებაში საკუთარი თავი არ დაკარგოს. ეს ბრძენი და ქველი ადამიანი გვასწავლის და მოგვიწოდებს, არ შევეშინდეთ ახალ იდეებს, ვიპოვოთ ანალიტიკურად, ნაწილთა შეცნობისას არ დაგვეკარგოს მთელი და, რაც მთავარია – ისე გვწამდეს ის, რაც გვწამს, და გვიყვარდეს ის, ვინც გვიყვარს, რომ ამავე დროს პატივი მივაგოთ სხვა ადამიანთა რწმენასა და სიყვარულს.

როგორც სპეციალისტი, რომელმაც ჩემი მთელი დღევანდელი ცხოვრება საქართველოს სოფლის მეურნეობის განსაცდელზე და მისი გადარჩენის გზებზე ფიქრს მოვანდომე, შეუძლებელია ღვთის მაღლიერი არ ვიყო იმასთვისაც, რომ ერთ-ერთი ძირითადი საზრუნავი, რომელსაც ჩვენი ერის სულიერი წინამძღვრის ფართო გული იტევს, საქართველოს მთავარი მარჩენლისა და შემნახავის – საქართველოს გლეხკაცისა და საქართველოს მიწის ბედია.

ბედნიერია საქართველო, რომ ამგვარი მოძღვარი ჰყავს და ბედნიერია პატრიარქიც, რომ ამ ქვეყნის შვილია. სიყვარულისა და თავისუფლების მასწავლებლის ღვთაებრივ სიბრძნეს საქართველომ ადამიანური სიბრძნის ეროვნული გამოცდილებაც შესძინა.

ბედნიერია თაობები, რომელთაც ესმით, რომ მეცნიერული ცოდნის შეძენა ერთეულ ადამიანშიც და მთლიანად საზოგადოებაშიც რწმენას აძლიერებს.

ჩვენ შევიცვალეთ.

ჩვენ ვიცხოვრებთ მაღალი ზნეობის, სამართლებრიობის, სამართლიანობის, განვითარების, სოლიდარობის, კეთილდღეობის, ღირსებისა და დემოკრატიის თავისუფალ საქართველოში.